

ТДУ 638.1.124.

РОҶҲОИ ИСЛОҲ НАМУДАНИ КАМБУДИҲОИ ЗИМИСТОНГУЗАРОНИИ ОИЛАҲОИ ЗАНБҮРИ АСАЛ

Шарипов А., д.и.к., профессор. Боязитов Ф.А., унвонҷӯи - ДАТ ба номи Ш.Шоҳтемур

Калимаҳои калидӣ: зимистонгузаронӣ, занбӯркуттӣ, сарф, хӯрока, талаф, нозематоз, насл, ҳарорат, намнокӣ.

Яке аз масъалаҳои асосии ҳалталаби соҳаи занбӯриасалпарварӣ зимистонгузаронии оилаҳои занбӯри асал ба ҳисоб рафта, маҳсулнокии оилаҳои занбӯри асал ба он вобаста мебошад [3]. Бинобар сабаби дар баъзе минтақаҳо барфи зиёд боридан, занбӯрон ба муддати дароз аз лонашон баромада натавониста, пасафгани худро ҳолӣ карда наметавонанд ё ин ки занбӯрпарвар медонад, ки дар баъзе оилаҳо хӯрок кам аст, аммо бо сабаби анбӯҳ будани оилаи занбӯрон ба оилаи занбӯр даҳлат намудан мумкин нест [1,2]. Чунки дар ин вақт занбӯрон кам фаъолият мебошанд ва гармию хунокии оиларо бо душворӣ ба танзим медароранд. Бисёр вақт дар фасли зимистон оилаҳои занбӯри асал аз ҳисоби дар лона зиёд гардидани оби зиёдатӣ, ки аз нафаскашии занбӯрон пайдо мешавад, нобуд мешаванд. Аз ин ҷиҳат олим Маннапов А.Г. [2]. мегӯяд, ки дар ҳақиқат баъзе ҳолатҳо, дар фасли зимистон аз ҳисоби бемориҳо, норасоии хӯрока, намнокии зиёд дар дохили занбӯркуттӣ оилаҳои занбӯрони асал нобуд мегарданд. Дар натиҷа ҳамаи меҳнати занбӯрпарвар барбод меравад ва завқу ҳаваси ӯ нисбат ба соҳа кам мегардад.

Дар аввал занбӯри асал ёбой буд, баъдтар одамон оилаи занбӯрони ёбоиро аз сӯроҳии дарахтон гирифта, хонагӣ намудаанд ва онҳоро дар занбӯркуттиҳои худсоз нигоҳубин намудаанд. Албатта дар чунин занбӯркуттиҳои худсоз, ки барои фаъолияти занбӯр мувофиқ набуд зимистонгузаронӣ хело душвор мегузашт ва ин аз занбӯриасалпарвар маҳорату таҷрибаи калонро талаб менамуд [2,3].

Таҷрибаҳо нишон додаанд, ки ба зимистонгузаронӣ омода намудани оилаҳои занбӯри асал яке аз муҳимтарин вазифаи занбӯриасалпарвар буда, на ҳар кас аз уҳдаи ин кор мебарояд. Чунки нишондоди олимон дар баъзе мавридҳо яхела набуда, баъзан муқобили ҳамдигар фикрронӣ менамоянд. Мисол дар вақти зимистонгузаронӣ баъзе олимон мегӯянд, ки сӯроҳиҳои болою поёнро кушода мондан зарур аст [3], дигаре мегӯяд, ки сӯроҳии поёнии занбӯркуттиро маҳкам карда, болоро кушода мондан зарур аст, сеюмин мегӯяд, ки сӯроҳии болоро руст карда, фақат сӯроҳии поёнро кушода мондан лозим аст, ки ҳама вақт ҳавои тоза дохил гардад, расми 1.

Расми 1. Зимистонгузаронии оилаҳои занбӯри ва фаъолияти онҳо дар моҳи август

Чи хеле ки аз расми 1 дида мешавад дар ду ҳолат ҳам сӯроҳии занбӯркуттӣ дар зимистон ва аввали тирамоҳ кушода мебошад, ки барои зимистонгузаронӣ муфид аст. Сарфи хӯрока бошад дар давраи зимистонгузаронӣ вобаста ба қувваи оилаҳо гуногун аст (ҷадв.1).

Чадвали 1 Натиҷаи зимистонгузаронӣ вобаста ба қувваи оилаҳо

Натиҷаи зимистон гузаронӣ	Микдори занбӯрони дар шонбуда, дона		
	4-5	6-7	8-9
Сарфи хӯрокаи зимистонаи занбӯрон дар як шон, кг	1,6	1,2	0,9
Микдори занбӯрони дар зимистон талафёфта, г	260,3	190,4	65,7
Ба касалии нозематоз гирифтагардидан, бо %	13,2	2,1	1,0

Аз нишондоди чадвали 1 дида мешавад, ки ҳангоми зимистонгузаронӣ қувваи оилаи занбӯри асал суғур бошад, сарфи хӯрокаи зиёд гардида танзими микроклими лона душвор мегардад. Ин аст, ки дар гурӯҳи занбӯрони 4-5 шондошта, хӯрокаи дар як моҳ 1,6 кг сарф шудааст, ки назар ба занбӯрони 6-7 шондошта 133,3% ва 8-9 шондошта 177,7 % зиёд мебошад. Таҷрибаҳо нишон додаанд, ки талафёбии занбӯрон дар зимистон аз ҳисоби сарфи зиёди хӯрокаи ба вучуд меояд, аз ин ҷиҳат занбӯри 4-5 шон дошта, микдори занбӯри худро то 13,2% гум намуд, ки назар ба занбӯрони дигар вариантҳо 11,9 ва 12,2% зиёд талаф ёфтааст.

Муайян карда шудааст, ки занбӯр алоҳида зиста наметавонад ва ба хунукӣ тобовар нест. Бо ин ҳосият занбӯри асал аз дигар ҳашаротҳо фарқ менамояд. Ҳолати фаъолнокии онҳо аз ҳарорати беруна вобастагӣ дорад. Аз ҳама ҳарорати хуб барои оилаи занбӯр аз +14°C то +38°C ба ҳисоб меравад. Дар бисёр мавридҳо ҳангоми + аз 12°C кам гардидани ҳарорат, занбӯрон дигар парвоз намекунанд. Ҳарорати аз +9°C то 6°C занбӯронро заиф менамояд, ки онҳо ба ҳолати нимхоб мегузаранд, дар ин ҳолат мушакҳои қафаси сина ба кор даромада, ба занбӯр гармӣ медиҳад. Дар вақти аз 6°C кам гардидани ҳарорат агар занбӯрпарвар гармии иловагӣ надихад, занбӯрони алоҳида ба хоби гарон рафта нобуд мешаванд, Олим Еськов Е.К. дар мақолаи худ менависад, ки дар ҳарорати +6°C занбӯрон чунон хоб мераванд, ки пас аз чанд вақт, нобуд мешаванд. Дар ҳарорати -0°C пас аз 48-60 рӯз, ҳарорати -5°C баъди 3-6 соат ва -10°C баъди 0,5-1,2 соат занбӯрон нобуд мешаванд.

Занбӯри асал дар фасли зимистон ҳарорати хунукро беҳтар мепиндорад. Занбӯрони ҷавон, махсусан онҳое ки дар тирамоҳ тавлид гардидаанд ва дар қисмати шимоли ҷумҳури одат кардаанд зимистонро хуб мегузаронанд.

Агар ҳарорат, намнокии зарурӣ ва хӯрокаи хуб бошад дар зимистон занбӯрон худро камфаъолият нишон дода бе душворӣ зимистонро мегузаронанд. Дар ҳолати хунук гардидани лона, занбӯрон аз мушакҳои қафаси сина, ки ба ларзиш даромада гармӣ ҷудо менамоянд, истифода мекунанд.

Вазифаҳои асосии оилаи занбӯри асал дар фасли зимистон ин нигоҳ доштани ҳарорати қисми болоии анбӯҳашон аст, ки он бояд аз 6°C кам нашавад, чунки аз ин кам гардидани ҳарорат занбӯрро ба фавт оварда мерасонад. Дигар вазифа ин сарфақорона истифода бурдани хӯрокаи аст. Чунки манбаи энергияи гармӣ ин хӯрокаи мебошад, аз дигар тараф зиёд истифода бурдани хӯрокаи ба пуршавии халтачаи пасафган оварда мерасонад, ки асоси пайдоиши касалии нозематоз мегардад.

Ҳамин тавр маркази сарҷамъӣ гармии асосиро ҷудо менамояд, қабати пӯслоқ (корка) бошад гармиро ба берун баромадан намегузорад. Агар ҳаво боз хунук гардад аз марказ гармии зиёд баромада сарҷамъӣ-ро ҳифз менамояд, ва қабати сарҷамъӣ ғафстар мегардад.

Аз қонуни физика маълум аст, ки чи қадаре ҳаҷми сарҷамъӣ зиёд бошад (микдори занбӯр) ҳамон қадар гармӣ ҳифз карда мешавад. Аз ин қонун маълум мегардад, ки ҳаҷми сарҷамъӣ аз микдори ҳар як занбӯр вобаста буда, бо сарфи ками хӯрокаи ба як занбӯр ва нигоҳ доштани энергияи гармӣ баробар аст. Аз ин ҷой маълум аст, ки оилаи хурд дар занбӯркуттии деворааш тунук, гарчанде хӯрокаи захиравии зиёд дошта бошад ҳам, зимистонро бо душворӣ ғузаронида наметавонад.

Дар маркази сарҷамъии зимистонаи занбӯрон дар ҳавои хеле сард ҳам ҳарорат аз 18°C поён намефарояд. Аммо оилачаи хурд ин ҳароратро бо сарфи зиёди хӯрокаи ба танзим дароварда метавонад, ки он ба бемории нозематоз гирифтагардидан мешаванд. Таҷрибаҳо исбот намудаанд, ки сарфи хӯрокаи ба як занбӯр дар оилаи пурқувват назар ба оилаи кам қувват хело кам мебошад, ки пуршавии организми занбӯрро нигоҳ медорад. Таҷрибаи истеҳсолии гузаронидаи мо, нишон дод, ки оилаи хурд бо 12- ҳазор занбӯр дар як рӯз 29 г. асал сарф

намудааст, аммо оилаи 30 ҳазор занбӯр дошта, дар як рӯз 37 г асал сарф намудааст, ки нисбат ба оилаи хурд ба як занбӯр қариб ду маротиба камтар хӯрокаи сарф шудааст.

Саволе ба миён меояд, ки гармӣ бо кадом воситаҳо аз занбӯркутӣ баромада меравад?. Гармӣ аз занбӯркутӣ бо ду роҳ гум мешавад: яке ба қобилияти гармигузаронии девора (бо девора, бом, таги занбӯркутӣ) ва дигаре ба таъғирёбии боду ҳавои занбӯркутӣ, ки аз суроҳаи поён ҳавои хунук даромада, аз суроҳаи боло ҳавои гармро ҳаракат дода мебарорад (аз андозаи суроҳаи кушода) вобаста аст.

Асоси гум намудани гармӣ аз ҳисоби девора, бом ва таги занбӯркутӣ мебошад. Дар ҳолати гарм нигоҳ доштани чунин қисмҳои занбӯркутӣ, оилаи хурд ҳам зимистонро бе душвори мегузаронад. Аз ин лиҳоз олимони пешниҳод менамоянд, ки занбӯркутӣҳоро аз чунин масолаҳ тайёр намоянд.

1. Девораи занбӯркутӣ аз тахтаи ғафсе сохта шавад, ки гармиро нағз гузаронад ва чӯби он хушк бошад.

2. Девораи занбӯркутӣро ду девора намуда, байни девораҳоро бо аррамайда, ушнаи торф, лоси канаб, лоси зағирпоя пур менамоянд, ки андозаи он то 7см бояд бошад.

3. Атрофи занбӯркутӣро бо кӯрпаи хасин пӯшонидан зарур аст.

4. Атрофии занбӯркутӣро бо лойю поруи чорво якҷоя намуда андова кардан лозим.

Баъзе занбӯрпарварон мегӯянд, ки дар ҳавои зимистон эҳтиёт намудани занбӯркутӣҳоро зарурат надорад, чунки занбӯрон худашон ҳароратро ба танзим мебароранд. Баъзе оилаҳои занбӯр зимистонро дар занбӯркутӣҳои картонӣ ҳам мегузаронанд. Аммо онҳо фикри сарфи хӯрокаро дар назар намегиранд, зеро дар баҳор тараққиёти оилаҳо дер мегузарад ва онҳо наслро тарбия карда наметавонанд.

Гузaronидани таҷрибаҳои мо бо корҳои Маннапов А.Г. (2011) [2] қариб якхела натиҷа дод, ки дар занбӯркутӣи якдевори ҳолӣ дар як соат 3,60 киллокалория энергияи гармӣ хориҷ мешавад ва дар як моҳ 6,17кг асал сарф мешавад. Дар ҳамин намуд занбӯркутӣ, ки атрофи онро бо кӯрпачаҳои 9 см сахт маҳкам карда шудааст хориҷшавии гармӣ дар як соат 1,1 киллокалория энергияи гармӣ ва сарфи хӯрокаи 2,04 кг дида мешавад, ки ин се маротиба аз занбӯркутӣи атрофаш маҳкам накарда камтар мебошад.

АДАБИЁТ

1. Жеребкин М.В. Зимовка пчел. /М.В.Жеребкин//.-Москва 1979.-С 128-134
2. Маннапов А.Г. Рост, развитие и качество зимовка пчел различных пород. ФГОУ ВПО «Саратовский ГАУ».-Саратов, 2011.-112с.
3. Шарипов А. Результаты испытания различных пород пчел в условиях Таджикистана. Научные основы повышения племенных и продуктивных качеств сельскохозяйственных животных. / А.Шарипов// Душанбе-1994 С111-119.

АННОТАЦИЯ

РОҲҲОИ ИСЛОҲ НАМУДАНИ КАМБУДИҲОИ ЗИМИСТОНГУЗАРОНИИ ОИЛАҲОИ ЗАНБҮРИ АСАЛ

Таҷрибаҳои илмӣ нишон додаанд, ки барои зимистонгузаронӣ оилаи пуркуват тайёр карда, хӯрокаи босифат захира намуда, муқобили касалиҳо мубориза бурдан ба манфиати кор мебошад. Дар натиҷаи таҳқиқот дар гурӯҳи занбӯрони 4-5 шон дошта, хӯрокаи дар як моҳ 1,6 кг сарф шудааст, ки назар ба занбӯрони 6-7 шондошта 133,3% ва 8-9 шондошта 177,7 % зиёд мебошад. Ба ғайр аз он дар фасли зимистон ҳарорати қисми болоии сарчаъмӣ бояд аз 6°C кам нашавад, чунки кам гардидани ҳарорат занбӯрро ба фавт оварда мерасонад. Аз дигар тараф манбаи энергияи гармӣ ин хӯрокаи мебошад, ки ба пуршавии халтачаи пасафган оварда мерасонад ва асоси пайдоиши касалии нозематоз мегардад.

АННОТАЦИЯ

ПУТИ УСТРАНЕНИЯ НЕДОСТАТКОВ ЗИМОВКИ ПЧЕЛИНЫХ СЕМЕЙ

По результатам исследования можно сделать вывод, что следует подготовить сильную семью к зимнему периоду: качественными продуктами питания, предпринять меры борьбы с болезнями. В результате исследования, пчелы, имевшие 4-5 улочек потребляли 1,6 кг кормов в месяц, что на 133,3% больше, чем у пчел с 6-7 и на 177,7% больше, чем у пчел с 8-9 улочками. Кроме того, зимой температура в верхней части улья пчел должна быть не ниже 6°C, так как понижение температуры может привести к гибели пчел. С другой стороны,

источником тепловой энергии являются корма, которые способствуют к наполнению задней кишки пчел, и являются основой развития нозематоза.

Ключевые слова; зимовка, улья, расход, корм, гибель, нозематоз, расплод, температура, влажность.

ANNOTATION

WAYS TO CORRECT THE SHORTCOMINGS OF WINTERING BEE FAMILIES

Based on the results of the study, we can conclude that a strong family should be prepared for the winter period: with high-quality food, and measures to combat diseases should be taken. As a result of the study, bees with 4-5 lanes consumed 1.6 kg of feed per month, which is 133.3% more than bees with 6-7 and 177.7% more than bees with 8-9 streets. In addition, in winter the temperature in the upper part of the bee club should be at least 6 ° C, as lower temperatures can lead to the death of bees. On the other hand, the source of heat energy is feed, which helps to fill the hind intestine of bees and is the basis for the development of nosematosis.

Key words: wintering, hives, consumption, feed, perished, nosematosis, brood, temperature, humidity.